

Р. І. Маматов,
аспірант, Західноукраїнський національний університет,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-7775-5341>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.14.187

ПОСТАЧАЛЬНИКИ ІТ-ПОСЛУГ: ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

R. Mamatov,
Postgraduate student, West Ukrainian National University

IT SERVICE PROVIDERS: SPECIFICS OF OPERATIONS AND ACCOUNTING ORGANIZATION

Стаття присвячена дослідженню особливостей діяльності постачальників ІТ-послуг та специфіки організації бухгалтерського обліку на підприємствах даної сфери.

Розглянуто різні підходи до класифікації ІТ-компаній, наголошено на важливості їх поділу залежно від послуг, які вони надають (постачальники послуг хостингу; постачальники послуг з оброблення даних; постачальники інтернет-послуг; постачальники послуг з інформаційної безпеки; інші постачальники ІТ-послуг). Виділено основні особливості ІТ-підприємств, які впливають на ведення бухгалтерського обліку, зокрема: висока залежність від інтелектуального капіталу; проектний характер діяльності; нематеріальність послуг; необхідність постійного оновлення технологій; значні інвестиції в дослідження та розробки.

Проаналізовано специфіку організації обліку в ІТ-компаніях, зокрема поширеність аутсорсингової форми. Розглянуто переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг для ІТ-компаній та надано рекомендації щодо ефективної організації обліку при використанні інсорсингової форми.

The article is devoted to the study of the specifics of the activities of IT service providers and the specifics of the organization of accounting at enterprises in this field.

In the research process, such methods as generalization, systematization, systematic approach, comparative analysis, statistical analysis were used. The theoretical basis of the research was the works of scientists dedicated to the indicated problem.

Different approaches to the classification of IT companies are considered, the importance of their division depending on the services they provide (hosting service providers; data processing service providers; Internet service providers; information security service providers; other IT service providers) is emphasized.

The article highlights the main features of IT enterprises that affect accounting. These include: high dependence on qualified personnel and intellectual capital; project nature of activity; intangible nature of services; the need for constant updating of technologies and knowledge; significant investment in research and development.

Special attention is paid to the analysis of accounting organization forms in IT companies. The prevalence of the outsourcing form of accounting among enterprises of the industry was noted. The advantages of outsourcing accounting services for IT enterprises are considered, including the ability to focus on core activities, saving resources, access to professional knowledge and modern accounting systems, and reducing the risk of reporting errors. The special relevance of outsourcing in the conditions of martial law and economic instability is emphasized.

For companies that choose an insourced form of accounting organization, recommendations are provided for the effective organization of the accounting process. Among them: the development of an adapted accounting policy, ensuring the automation of accounting processes, creating a project accounting unit, setting up an internal control system, and ensuring the proper qualification of personnel.

The need for further research in the field of accounting for IT services is emphasized, in particular in the direction of the development of industry standards and methodological recommendations that would take into account the specifics of the activities of IT service providers and contribute to improving the quality and informativeness of financial reporting in the industry.

*Ключові слова: IT-послуга, IT-компанія, аутсорсинг, бухгалтерський облік.
Key words: IT service, IT company, outsourcing, accounting.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Індустрія інформаційних технологій стрімко розвивається, а попит на якісні IT-послуги невідмінно зростає. Постачальники IT-послуг відіграють важливу роль у забезпеченні безперебійної роботи сучасного бізнесу та державних установ. Ці компанії забезпечують широкий спектр послуг: від розробки програмного забезпечення та хмарних рішень до кібербезпеки та управління IT-інфраструктурою. Однак специфіка їх діяльності вимагає особливого підходу до організації обліку та звітності. Розуміння цих особливостей є важливим не лише для бухгалтерів та фінансових менеджерів IT-компаній, але й для інвесторів, аудиторів та регуляторних органів, які взаємодіють з цим динамічним сектором економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання організації та методики бухгалтерського обліку в постачальників IT-послуг привертають увагу багатьох науковців. Зокрема, в цьому напрямі проводили дослідження такі науковці, як О. Лаговська, Г. Лоскоріх, О. Петрук, І. Грабчук, Н. Курган, А. Папінко, Л. Пилипенко, Т. Яцук, К. Озарко, Т. Андрухів. Проте, незважаючи на значну кількість праць, питання специфіки ведення бухгалтерського обліку в IT-компаніях, зокрема в умовах аутсорсингу, залишається недостатньо вивченим і потребує подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті полягає в дослідженні та аналізі особливостей діяльності постачальників IT-послуг та специфіки організації бухгалтерського обліку на підприємствах даної сфери.

Таблиця 1. Характеристика основних типів IT-компаній

№ з/п	Тип	Характеристика
1.	Продуктові компанії	Займаються виготовленням продукту, постійно проводять маркетингові дослідження
2.	Аутсорсингові компанії	Розробляють продукти – додатки та програмне забезпечення на замовлення третіх осіб
3.	Аутстаф компанії	Припускають «оренду» технічних фахівців для роботи на проєкті клієнта, але він залишається в штаті своєї IT-компанії
4.	Консалтингові компанії	Допомагають ввести у користування вже готове програмне забезпечення, забезпечують роботу підприємства або його розвиток за допомогою використання IT-технологій як з комп'ютерним обладнанням, так і з програмним забезпеченням
5.	IT відділи нетехнічних компаній	Передбачає поєднання принципів продуктової та аутсорсингової компанії: робота здійснюється на замовника, але при цьому він один і в одній сфері

Джерело: узагальнено за [8].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Постачальники IT-послуг — це компанії або фізичні особи-підприємці, які надають різноманітні послуги у сфері інформаційних технологій. Як класифікація IT-послуг, так і класифікація постачальників, які їх надають, є досить різноманітною. Причому саме остання значною мірою і визначається тими видами IT-послуг, які надаються.

Практики та науковці наводять різноманітний склад суб'єктів, які здійснюють свою діяльність в сфері IT. Так, описуючи особливості IT-компаній та вказуючи їх переваги і недоліки, Л. Солкарян наводить п'ять їх видів (таблиця 1).

Представлені автором види IT-компаній враховують специфіку надання IT-послуг та є важливими з точки зору організації бухгалтерського

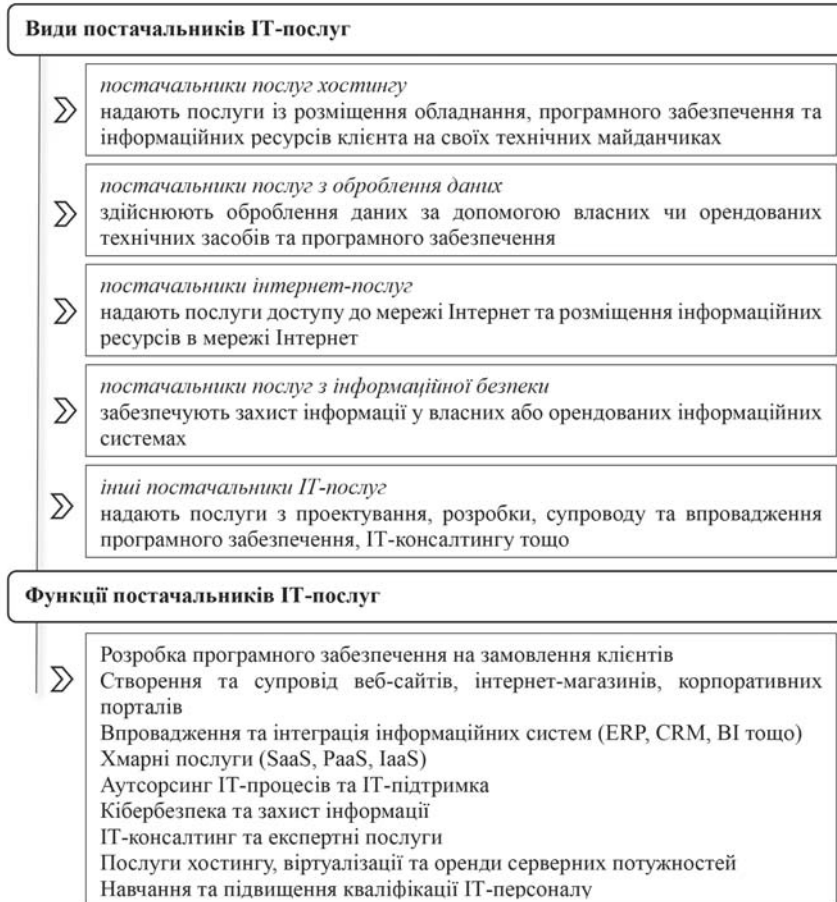

Рис. 1. Основні види та функції постачальників ІТ-послуг

обліку на них, адже їх характеристика може мати вирішальне значення при виборі облікових методів, обґрунтуванні розрізів представлення інформації.

Курган Н.В. виділяє в структурі ІТ-підприємств дві групи: "ІТ-підприємства, основним видом господарської діяльності яких є розробка програмних продуктів, та ті, що є постачальниками ІТ-послуг" [1, с. 26] з подальшим детальним поділом кожної. Щодо останньої групи, то в її складі автором визначено:

— ІТ-підприємства, які допомагають впровадити готові програмні продукти (це компанії, послуги яких пов'язані з апаратним забезпеченням, та компанії, послуги яких пов'язані з програмним забезпеченням);

— ІТ-підприємства, які надають послуги, пов'язані з обробкою даних та зберіганням електронної інформації (зокрема, які надають хмарні послуги; які надають послуги, пов'язані з обігом віртуальних активів; які надають маркетингові та рекламні послуги; які надають послуги графічного контенту та копірайтингу; які надають інші інформаційні послуги у сфері комп'ютерних технологій).

Погоджуємося з позицією Н.В. Курган та вважаємо, що при розгляді видів ІТ-компаній слід конкретизувати послуги, які вони надають, адже це визначає специфіку відображення операцій з їх надання в обліку та звітності.

Лаговська О.А. та Лоскоріх Г.Л. пропонують здійснювати класифікацію ІТ-підприємств з огляду на вимоги до організації бухгалтерського обліку за такими оз-

наками, як замовник (продуктові, сервісні та сервісно-продуктові); система оподаткування (ті, які перебувають на загальній системі оподаткування, та ті, які перебувають на спрощеній системі оподаткування); види проектів, що виконуються (ті, які займаються наданням послуг з програмування, та ті, які займаються розробленням продуктів) [3, с. 119]. Незважаючи на визначені та обґрунтовані класифікаційні ознаки саме для цілей бухгалтерського обліку, на нашу думку, науковцям слід було б приділити увагу більше процесам надання ІТ-послуг, які також визначають особливості організації обліку (рис. 1).

Надаючи такий широкий перелік ІТ-послуг, їх постачальники відіграють важливу роль у забезпеченні безперебійної роботи та ефективного функціонування бізнесу та державних установ в епоху цифрової трансформації.

Для ІТ сфери характерні такі риси, як швидкі темпи технологічного розвитку, специфіка визначення вартості наданих послуг, які можуть мати складну структуру витрат, включаючи розробку, утримання, апгрейд та ліцензійні витрати. Вибір адекватних способів дозволяє точно визначити вартість ІТ-послуг та їхній вплив на фінансовий стан підприємства.

Враховуючи, що основною діяльністю постачальників ІТ-послуг є розробка програмного забезпечення, надання консалтингових послуг у сфері інформаційних технологій, впровадження та супровід ІТ-систем, хмарних сервісів, а також аутсорсинг ІТ-процесів, то основ-

ним продуктом є нематеріальні активи та інтелектуальна праця фахівців. Ця характеристика і визначає відмінності від виробничих підприємств та дозволяє виділити особливості, які повинні бути враховані при організації їх діяльності в цілому, зокрема і щодо бухгалтерського обліку.

Узагальнюючи праці науковців, Л.М. Пилипенко та Т.Ю. Яцук визначають організаційно-технологічні особливості, що впливають на організацію й методику бухгалтерського обліку в ІТ-підприємствах:

— використання в операційній діяльності значного обсягу комп'ютерної техніки, інформаційно-комунікаційного обладнання та програмного забезпечення до них;

— основним чинником, який створює економічні вигоди, є людський капітал;

— проєктний характер діяльності;

— масова реєстрація працівників як фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності з використанням спрощеної системи оподаткування;

— значна частка клієнтів є резидентами іноземних держав [7].

Наведені особливості відображають специфіку діяльності ІТ-компаній та обумовлюють специфічні вимоги до ведення бухгалтерського обліку в цій галузі.

Проте Папінко А. наводить ширший перелік особливостей, які притаманні суб'єктам ІТ-бізнесу та які визначають специфіку їх діяльності порівняно з іншими галузями:

— опис впливу на діяльність та організацію процесів;

— інновації та швидкість;

— гнучкість та агільність;

— висока частка інтелектуального капіталу;

— клієнтоорієнтованість;

— глобальна природа бізнесу;

— безпека інформації;

— кросфункціональні команди;

— цифрова трансформація [5, с. 154—155].

В цілому погоджуючись з представленими характеристиками, в межах нашого дослідження звизимо та конкретизуємо окремі з них, які визначатимуть особливості організації та ведення обліку на ІТ-підприємствах, зокрема, до їх складу віднесемо:

— висока залежність від кваліфікованих кадрів та інтелектуального капіталу;

— проєктний характер діяльності з чітко визначеними термінами та етапами;

— переважно нематеріальний характер послуг та результатів праці;

— необхідність постійного оновлення та вдосконалення технологій і знань;

— значні інвестиції в дослідження та розробки.

Ці особливості визначають ряд вимог до організації обліку та звітності у постачальників ІТ-послуг, зокрема в розрізі таких його ділянок, як облік доходів від надання ІТ-послуг та виконання проєктів; облік витрат на утримання персоналу, інвестицій у дослідження та розробки; облік нематеріальних активів та капіталізація витрат на розробку програмного забезпечення; управлінський облік проєктів та контроль їх рентабельності, а також складання управлінської звітності.

Аналізуючи діючу практику, можна виділити також і особливості щодо форм організації обліку. Так, О.М. Петрук та І.Л. Грабчук стверджують, що: "В сучасних умовах серед ІТ-компаній поширена така форма організації обліку, як аутсорсинг, яка має в умовах використання цифрових технологій декілька варіантів реалізації" [6]. Вибір зовнішніх суб'єктів для ведення обліку багато в чому зумовлений організаційними аспектами формування роботи персоналу ІТ-компаній. Так, для вітчизняних підприємств в даній сфері притаманні такі структурні моделі їх формування:

"— в штаті перебуває директор (мінімальний адміністративний персонал, а із програмістами-розробниками укладаються договори як із приватними підприємцями (фізичними особами підприємцями);

— працевлаштовуються всі програмістів-розробники;

— змішана схема (адмінперсонал, топ-фахівці працюють за трудовим договором, у той час як програмісти-розробники — за цивільно-правовим договором)" [4].

Саме для першої та останньої моделі передача функцій з ведення бухгалтерського обліку зовнішнім суб'єктам є найбільш оптимальною, оскільки фактично підлаштовується під загальний порядок організації діяльності компанії. Використання аутсорсингової форми ведення обліку дозволяє зосередитися на своїй основній діяльності — розробці програмного забезпечення та наданні ІТ-послуг, не відволікаючись на складнощі бухгалтерського обліку.

Аутсорсинг забезпечує значну економію ресурсів, оскільки не має потреби в утриманні штату бухгалтерів та інвестуванні в придбання чи розробку спеціалізованого програмного забезпечення. Фірми, які надають послуги з ведення бухгалтерського обліку, мають доступ до сучасних облікових систем. Крім того, ІТ-компанії мають можливості залучити ще на самому початку своєї діяльності професійних бухгалтерів, які добре знайомі з особливостями обліку в ІТ-сфері та постійно підтримують свої знання відповідно до змін законодавства. Саме на досвід працівників аутсорсера, в першу чергу, пропонують звернути увагу О.А. Лаговська та Г.Л. Лоскоріх [2].

Для ІТ-компаній, які часто працюють на міжнародному ринку, цінним є досвід аутсорсерів у веденні обліку за міжнародними стандартами. Важливим фактором є також зниження ризиків, пов'язаних з помилками в обліку та звітності, оскільки відповідальність за це несе аутсорсингова компанія.

Для вітчизняних ІТ-компаній, які здійснюють свою діяльність в умовах війни, використання зовнішніх суб'єктів ведення обліку стає необхідністю. Про це вказує необхідність понесення додаткових витрат на облаштування укриття для персоналу на тлі значних скорочень замовлень. Так, в 2023 р. експорт ІТ-послуг скоротився на 8,5% [9], що зумовило необхідність переведення значної чисельності співробітників в резерв у зв'язку з нестачею ІТ-проєктів.

Цей далеко неповний перелік факторів свідчить про привабливість аутсорсингу бухгалтерських послуг для ІТ-компаній.

Проте ІТ-компанія може надати перевагу інсорсинговій формі організації обліку, тобто облікові функції покладені на окремо створений відділ на чолі з головним бухгалтером. В такому випадку для ефективної організації обліку рекомендується:

- розробити та впровадити облікову політику, адаптовану до специфіки ІТ-послуг;
- забезпечити належну автоматизацію облікових процесів за допомогою спеціалізованих ІТ-рішень;
- створити окремий підрозділ або призначити відповідальних осіб за облік проектів та формування управлінської звітності;
- налагодити систему внутрішнього контролю та аудиту;
- забезпечити належну кваліфікацію облікового персоналу щодо відображення специфічних операцій зі сфери ІТ.

ВИСНОВКИ

Діяльність постачальників ІТ-послуг має свої особливості, пов'язані з нематеріальним характером послуг, проектним підходом та залежністю від інтелектуального капіталу. Це вимагає ретельного підходу до організації обліку та звітності в ІТ-компаніях, зокрема в напрямку розробки галузевих стандартів та методичних рекомендацій, які б враховували специфіку діяльності постачальників ІТ-послуг та сприяли підвищенню якості та інформативності фінансової звітності в галузі. Впровадження сучасних ІТ-рішень для автоматизації обліку, а також належна кваліфікація персоналу є запорукою ефективного управління фінансово-господарською діяльністю постачальників ІТ-послуг.

Література:

1. Курган Н.В. Автоматизація обліку експортної діяльності ІТ-підприємств України. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2023. № 1 (23). С. 23—35.
2. Лаговська О. А., Лоскоріх Г. Л. Форми організації бухгалтерського обліку для ІТ-підприємств: проблеми вибору. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 3 (89). С. 114—118. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-114-118](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-114-118)
3. Лаговська О.А., Лоскоріх Г.Л. Класифікація ІТ-підприємств: обліковий аспект. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 1 (2). С. 115—119.
4. Озарко К., Андрухів Т. Особливості формування оптимальних організаційних структур управління ІТ-бізнесом як елемент його інформаційної безпеки. Економіка та суспільство. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-21>
5. Папінко А. Створення інформації про бізнес-процеси ІТ-компанії в управлінському обліку. Вісник економіки. 2023. Вип. 4. С. 150—170. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.150>
6. Петрук О.М., Грабчук І.Л. Організація обліку ІТ-компаній: вплив цифровізації. Ефективна економіка. 2021. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9299>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.9.17
7. Пилипенко Л.М., Яцук Т.Ю. Особливості бухгалтерського обліку в ІТ-підприємств. Облік, аналіз, аудит,

оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах глобалізаційних змін: Збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції; 08 грудня 2022 року. К.: КНЕУ, 2022. С. 143—144.

8. Солкарян Л. Види ІТ компаній та переваги роботи в них. 14 липня 2022 р. URL: <https://blog.ithillel.ua/articles/types-of-it-companies-and-their-advantages>

9. Що чекає український ІТ ринок у 2024: тренди та прогнози. 19 лютого 2024 р. URL: <https://www.thegravity.agency/blog/sho-chekaye-ukrayinskij-it-rinok-u-2024-trendi-ta-prognozi>

References:

1. Kurhan, N.V. (2023), "Automation of accounting for export activities of IT enterprises of Ukraine", *Ekonomicznyj zhurnal Odes'koho politekhnichnoho universytetu*, vol. 1 (23), pp. 23—35.
 2. Lahovs'ka, O.A. and Loskorikh, H.L. (2019), "Forms of organization of accounting for IT enterprises: problems of choice", *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, vol. 3 (89), pp. 114—118, DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-114-118](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-114-118)
 3. Lahovs'ka, O.A. and Loskorikh, H.L. (2019), "Classification of IT enterprises: accounting aspect", *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, vol. 1(2), pp. 115—119.
 4. Ozarko, K. and Andrukhiv, T. (2022), "Peculiarities of the formation of optimal organizational structures of IT business management as an element of its information security", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 43, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-21>
 5. Papinko, A. (2023), "Creating information about business processes of an IT company in management accounting", *Visnyk ekonomiky*, vol. 4, pp. 150—170. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.150>
 6. Petruk, O.M. and Hrabchuk, I.L. (2021), "Accounting organization of IT companies: impact of digitalization", *Efektivna ekonomika*, vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9299> (Accessed 4 July 2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.9.17
 7. Pylypenko, L.M. and Yatsuk, T.Yu. (2022), "Features of accounting in IT enterprises". *Zbirnyk materialiv VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Oblik, analiz, audit, opodatkovannia ta finansovij monitorynh v umovakh hlobalizatsiynykh zmin* [Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference. Accounting, analysis, audit, taxation and financial monitoring in the conditions of globalization changes], Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.
 8. Solkarian, L. (2022), "Types of IT companies and advantages of working in them", available at: <https://blog.ithillel.ua/articles/types-of-it-companies-and-their-advantages> (Accessed 4 July 2024).
 9. The Gravity Agency (2024), "What awaits the Ukrainian IT market in 2024: trends and forecasts", available at: <https://www.thegravity.agency/blog/sho-chekaye-ukrayinskij-it-rinok-u-2024-trendi-ta-prognozi> (Accessed 4 July 2024).
- Стаття надійшла до редакції 10.07.2024 р.*